

A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UÇK) szerepe a koszovói válságban

**Jelige:
UCK 999**

2015-01-05

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
I. fejezet.....	3
A koszovói válság előzményei	3
II. fejezet.....	10
Az UÇK kialakulása és funkciója	10
III. fejezet.....	24
A nemzetközi közösség reakciói	24
Konklúziók.....	31
Irodalomjegyzék.....	32
Függelék	34

Bevezetés

A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës – UÇK*) szerepe a koszovói válságban nagyon fontos, hiszen annak kirobbanásában, lefolyásában és a válság rendezésében is fontos szerepe volt. A NATO nemzetközi békefenntartó missziójának parancsnoka és a koszovói albán fegyveres erők politikai vezetője által aláírt demilitarizálásról szóló rendelet következtében az UÇK polgári szervezetté alakult át, majd Koszovói Védelmi Hadtest (*Kosovo Protection Corps¹ – KPC*) néven működött tovább, habár fő célja teljesült; megszűnt a szerbek terület felett gyakorolt uralma. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1244. sz. rendelete megszüntette a szerb államigazgatást és nemzetközi felügyelet alá helyezte a közel 50 évig tartományi státusszal rendelkező területet. A rendelet szándékosan hagyta nyitva a státusz kérdését, hogy azzal ne szolgáljon további talajjául az amúgy is konfliktusos balkáni területen. Az UÇK egyes sejtjei ennek ellenére 1999 nyara után is működtek még a KPC kötelékein túl. Jelen dolgozat célja az UÇK koszovói válságban játszott szerepének bemutatása egészen a szervezet leszerelését előíró egyezmény aláírásáig, illetve a szervezet átalakulásáig.

A koszovói válság eseményeit a teljesség igénye nélkül részletezi a dolgozat, hiszen fő célja az UÇK koszovói válságban játszott szerepének bemutatása a válság szervezet által befolyásolt és érintett eseményein keresztül. Kimaradtak ezért belőle olyan fontosabb részletek, mint például a BT 1244. sz. határozata alapján, de konkrét ENSZ jóváhagyás nélkül végrehajtott NATO légicsapások sokat vitatott problémája, hiszen ezek nem kapcsolódnak közvetlenül a témához.

¹Trupat Mbrojtësetë Kosovës - TMK

I. fejezet

A koszovói válság előzményei

A szerb politika több lépcsőben csökkentette a koszovói albánok autonómiáját, már az 1970-es évektől kezdve. A koszovói válság éleződésével kezdtek el körvonalazódni azok az elképzelések, amelyek Koszovó² függetlenségének kivívását már fegyveres úton célozták meg. Ezeknek az elképzeléseknek XX. sz.-i történeti ismertetése az ellenállás kialakulásáról ad képet. Az UÇK megalakulásának pontos idejét és körülményeit ugyan homály fedi, de érdekes feltételezések szolgálnak alapul ahhoz, hogy közelebb kerülhessünk az UÇK megértéséhez. A szervezet körül kialakult misztifikációt csak erősítette, hogy sokáig a háttérből, politikai irányítás és vezetés nélkül vezényelte le a szerbek ellen irányuló támadásait. A koszovói válság egy nagyon komplex, gazdasági-, etnikai-, kulturális törésvonalakkal terhelt folyamat, amelyben nem csak a koszovói-albán ellentét volt kiélező hatással, hanem a délszláv állam belső válsága, az 1970-es évek gazdasági recessziója vagy az 1990-es évek elején lezajló nagyhatalmi átrendeződés. A koszovói válság megértéséhez és a benne szereplő aktorok miatt fontos ezt megemlíteni, de dolgozat terjedelme miatt ezek részletezésére nem volt lehetőség.

A koszovói válság kialakulásának gyökerei

A 1990-es évek végén kibontakozó, 1997-98-ban betetőző konfliktus egy több száz éves szembenállásnak a XX. század végén szétfeszülő részfolyamata. Ez alatt a hosszú idő alatt a két etnikum egymástól elszennvedett és egymásnak okozott sérelmei fokozták a feszültséget, ami végül kölcsönös etnikai tisztogatásokkal érte utol az 1990-es évek végét. Az alábbi alfejezet azt mutatja be, hogyan kezdtek a koszovói albánok szeparatista törekvései mozgalmi

² Koszovó alatt azt a 10 908 km² nagyságú területet értjük, ami 1963-1999 között Szerbia tartománya volt, 1999-2008 között nemzetközi felügyelet alatt stabilizálódott, majd 2008. február 17-én* deklarálja függetlenségét. Az albánok Kosova-nak nevezik, míg a szerbek a *Kosovo és Metohija (Kosmet)* elnevezést használják a területre. 1963-tól (ekkor kap tartományi státust) kezdve használatos a területre a *Koszovó* kifejezés, egészen addig a *Metohija* vagy a magyar *Rigómező (Kosovo Polje)* név volt a használatos. Forrás: Kovácsics Ferenc: *Koszovó történeti földrajzi fejlődése a kezdetektől a független állam megteremtéséig*, Phd értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Pécs 2010, 16. o. Letöltés: 2014. október 26. http://old.foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_kovacsics_nv.pdf

formát ölteni a XX. században, továbbá azokat az általam fontosnak ítélt részleteket tárgyalja, amiben a válsággóc kialakulásának sarkos pontjait látom a felhasznált irodalom alapján.

A történészek között is vita tárgyát képezi annak a pontos meghatározása, hogy melyik nép számít őshonosnak a Balkán-félszigetnek ezen a termékeny medencékkel és hegységekkel körülvett, középső részén. Korai írásos források bizonyítják az illírek³ és a trákok jelenlétét, de a szláv telepések megjelenését is. Az albánság az illírek leszármazottaiként tekint magára, ezzel is alátámasztva a mai Koszovó területére tartott igényét. Az illírek a Kr.e. III. évezredtől a területre érkező nép, majd a Kr. e. 168-tól *Illyricum* római provincia lakosai, de rajtuk és a szláv törzseken kívül görögök és trákok is lakták a területet.

A mai Koszovó területére a szlávok a Kr. u. VII. században kezdenek letelepedni. A belső megosztottságból adódóan kisebb zsupánságok⁴ jöttek létre. Ezek első egyesítésére a raškai nagyzsupán, Nemanja István regnálása idején került sor 1190-ben, létrehozva így a Szerb Nagyfejedelemséget. Fia, II. Nemanja István ideje alatt a szerbek lakta vidékek súlypontja áthelyeződött Koszovó területére, ami ekkor élte virágkorát. Ennek az 1389-es rigómezei csata vetett véget, amit a „szerbek Mohácsaként” is emlegetnek. A szerb nacionalizmus által gyakran a „szerb Golgotaként” is hivatkoznak rá. A legenda szerint Lázár szerb fejedelem előtt a csata előestéjén megjelent egy angyal, aki felajánlotta a földi hatalom és a mennyei korona közötti választás lehetőségét. A vezér az utóbbit választotta, a csata elveszett, de így a szerb nép Istentől eredő szent jogot nyert Koszovó területére.⁵ A már IX. században keresztény hitre térő szerb népek Koszovó területén hozzák létre a vallási központjukat.⁶ Olyan közösség-összetartó funkciókkal rendelkező gyökereik találhatók itt, mint az 1346-ban alapított Szerb Ortodox Patriarchátus. Ezen történelmi okoknál fogva tekintenek nemzetük bölcsőjeként Koszovóra.

Az Oszmán Birodalom részévé 1459-ben válik a terület, a török csaknem 500 éves uralma ekkor veszi kezdetét. A szerb-albán szembenállás gyökerei egészen idáig nyúlnak vissza. Az albánok jól beilleszkedtek az oszmán birodalmi struktúrába, így a vezető, földbirtokos

³ Kovácsics Ferenc: *Koszovó történeti földrajzi fejlődése a kezdetektől a független állam megteremtéséig*, Phd értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Pécs 2010, 19. o. Letöltés: 2014. október 26., http://old.foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_kovacsics_nv.pdf

⁴ Kisebbségi területek, vezetőik a helyi nemzetségek (zsupánok) voltak.

⁵ Kovács József – Rózsa Tibor: *A Magyar Honvédség közreműködése Koszovó válságkezelésében 1999-2011*, Zrínyi, 2012, 13-14. o.

⁶ A területre használt *Metohija* kifejezés innen is ered, melynek jelentése: a templomok földje.

rétteghez tartozhattak, míg a szerbek inkább a paraszti népességet alkották. A szerbek ebben az időben az albánok személyében tapasztalhatták meg a nagyhatalmi elnyomást.⁷

A terület döntően szerb etnikai jellege már a XIV. században, a nagyhatalmi harcok egyik következményeként kezd megszűnni, ami egészen a XX. századik elhúzódik. A legnagyobb szerb kivándorlásra 1690-ben került sor, amikor körülbelül 35-40 000 család hagyja el a területet és indul el a magyar Délvidék irányába, a mai Vajdaság területére. Az oszmán birodalom a muzulmán hit terjesztésével próbálta integrálni a területet, amit az albánok többsége elfogadott. Fontos megemlíteni, hogy az oszmán birodalom határán elhelyezkedő, korábban keresztény lakosok által népes területen az iszlám szabályai kevésbé voltak szigorúak, mint a birodalom egyéb, belső területein.⁸ Ennek ellenére az itt maradó szerbek egy része is áttért az iszlám hitre, majd ennek következtében elalbánosodott. Mindezek következményei a XX. század elejére voltak látványosak; 1912-ben, amikor Szerbia és Montenegró visszaszerezték Koszovót az oszmánoktól, a terület akkor hozzávetőlegesen 400 000 fős népességének 2/3-a volt albán és az 1/5-e szerb.⁹

A balkán háborúk során kibontakozó területi vitákban a szerbek etnikai és történeti okokkal indokolták a területre tartott igényeiket. A szerb etnikai jelleg lassú fogyásával nem szűntek meg párhuzamosan a Koszovóhoz fűződő szoros, szerb érzelmek és kötődések. Koszovó nyugati részén, Pec¹⁰ városában található a szerb ortodoxia egyik legfontosabb temploma, de elszórtan, más településeken is jelen vannak a szerbek vallási kötelei.(Lásd: 6. ábra, Függelék)¹¹

Az albánság területre tartott igényeinek indokai is hasonlóan etnikai és történeti szempontok alapján fogalmazódtak meg. Az albánok etnikai fölénye nem elvitatható tény; a szerbek kivándorlása és a helyükre érkező albánok betelepülése folytán az 1900-as évek elejére többségbe kerültek. Hasonlóan nagy jelentősége van annak, hogy Koszovó egyik dél-keleti városához köthető az albán nacionalizmus bölcsője. Az 1878-ban megalakuló Prizreni (vagy Albán) Liga már akkor az önállósodás irányába mutató törekvéseit az oszmánok 1880-81

⁷Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 10-14.o.

⁸ *Religion in Kosovo*, ICG Report No.105, 2001. január 31. 3. o. Letöltés: 2014. október 14. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%2026.pdf>

⁹Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 13-14.o.

¹⁰Pejë

¹¹ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. 2-3.o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

folyamán egy rövid időre leverték. A dolog érdekessége, hogy az albán nacionalizmus egy Albánián kívüli területen jelentkezik.¹²

Koszovó státusának változásai és koszovói albán ellenállás kialakulása a XX. században

Koszovó 1912-ben a szerbek fennhatósága alá került (1929-ig a Szerb- Horvát- Szlovén Királyság, 1929-től Jugoszláv Királyság része). A mindenkori albán politikai elit már a kezdetektől fogva támogatta a koszovói albán szeparatista törekvéseket. Az egyik ilyen törekvés 1919-24 közötti rövid életű, fegyveres mozgalom, az ún. *kaçak*-mozgalom volt. A szeparatista törekvések egyik támogatója a koszovói albán emigránsokból álló Koszovói Bizottság volt. A fegyveres erővel rendelkező mozgalom fő célpontjai a jugoszláv hatóságok emberei és szerb telepések voltak, főként a drenicai¹³ régióban. A közel 370 aktív fegyveres fő törekvésének középpontjában az összalbán egyesülés állt.¹⁴ Az albán politika olyan megfontolásból is támogathatta az elszakadást, hogy megelőzze a koszovói albánok területről való kivándorlását. 1925 és 1926 folyamán a szerbek a kolonizációs politika eszközével próbálták meg nyomatékosítani a területre tartott igényüket.¹⁵

1941 áprilisában a Jugoszláv Királyságot megszálló német csapatoknak köszönhetően Koszovót ahhoz az Albániához csatolják, ami 1939 óta az olaszok fennhatósága alatt állt. Az 1943-ban megalakuló Második Prizreni Liga gyámsága alatt hozzák létre a 21. SS-hadosztályt, aminek célja szintén a szerbek ellen irányuló fegyveres harc volt. A kolonizációs politika az albánok eszközei között is szerepelt; szerb adatok szerint 100 000 szerbet űztek el azok közül, akik 1918 után érkeztek, valamint közel 70 000 albánt telepítenek be,¹⁶ míg Albánia fennhatósága alatt van a terület.

A délszláv állam 1945-ben föderatív módon újjászerveződő koszovói régióját közigazgatásilag egységesítették és Kosovo-Metohija Autonóm Körzet¹⁷ néven Szerbiához csatolták. Az albán-szerb kapcsolatok ekkoriban olyan szorosak voltak, hogy felmerült annak lehetősége is, hogy Albánia csatlakozik a jugoszláv tagköztársaságok közötti föderatív egységbe. Ezt azonban elvetették, amikor Jugoszláviát kiközösítették a szocialista blokkból 1948-ban, ami újabb lendületet adott a szerbellenes és Koszovó függetlenségét célzó

¹²U. o. 3. o.

¹³Drenicë

¹⁴D. T. Bataković: *Kosovo and Metohija: Serbia's Troublesome Province*, Balcanica, vol. XXXIX. (2008) Belgrad, 2009, 249.o. Letöltés: 2014. október 22. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-7653/2008/0350-76530839243B.pdf>

¹⁵Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000 18. o.

¹⁶U. o. 19-20. o.

¹⁷Autonomna Pokrajina Kosovo i Metohija

törekvéseknek.¹⁸ A Bujanei Konferencián körülbelül 5000 albán fegyveres gyűlt össze 1945-ben, hogy jugoszláv partizánellenes harcot folytassanak, de ez a formáció sem bizonyult hosszú életűnek. Az albánok elleni retorziók ezekben az időkben is folytatódtak, több ezer albán veszítette életét és sokukat kényszerítettek lakóhelyük elhagyására. A kivándorlási hullámot olyan események serkentették, mint az 1956-ban lezajló illegális fegyverek begyűjtése, vagy az Albán Szocialista Párttal való együttműködés vádja.¹⁹

Az 1950-60-as években az ellenállás később mozgalmakká váló gyökerei kezdenek megjelenni. Ezek a mozgalmak földalatti, titkos tevékenységet folytató körök fragmentált és rögtönzött csoportosulások voltak, nagyrészt diákok és fiatalok részvételével. Az 1968-as koszovói albán diákság tüntetése volt az első alkalom, amikor szervezett formában hívták fel az alapvető emberi és szabadságjogok fontosságára az albánság figyelmét Jugoszlávia szerte. A november 27-én zajló demonstrációk jelszavai között a „Koszovó – Köztársaság”, „Le a kolonizációs politikával!” és az „Éljen soká’ Albánia!” is fontos üzenettel bírtak, amellet, hogy az albán állam függetlenségének napjához időzítették a tüntetéseket.²⁰

Koszovó 1963-ban tartományi státust kapott; az albán függetlenségi törekvések kordában tartásának érdekében az 1967-71 közötti alkotmányreformok szélesítették jogköreit, de mindvégig Belgrád szoros adminisztratív ellenőrzése alatt. Az albánok kulturális lehetőségei ugyan adottak voltak (anyanyelvi oktatás, sajtó), de az élet egyéb területein retorziók sorozatát szenvedték el. Az 1974-es szövetségi alkotmány olyan széles autonómiával ruházta fel a tartományt, ami közvetlen szövetségi képviselőre és a teljes állami struktúra működtetésére adott lehetőséget. Mivel meghagyta a tartományi státuszt, jelezte az albánoknak, hogy az elszakadás leghalványabb esélyét sem helyezi kilátásba a központi vezetés.²¹ A nagyszerb nacionalizmust éltető Slobodan Milošević²² 1989-ban került Szerbia élére. A délszláv állam újraközpontosításának szellemében tevékenykedő politikus 1989. március 28-án módosította a szerb köztársasági alkotmányt, ami diszkriminatív módon érintette Vajdaság mellett Koszovó autonómiáját is. A második világháború után kialakult

¹⁸ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000 20-21. o.

¹⁹ Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 10-11. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

²⁰ U. o. 10-11. o.

²¹ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 22. o.

²² Slobodan Milošević montenegrói származású politikus, aki 1986-ban a szerb szocialista párt elnöke, majd szerb (1989-1997) és jugoszláv (1997-2000) államfő, akit a boszniai háború és a koszovói válság ideje alatti szerepvállalása miatt emberiség elleni bűntettek vádjával ítélte el a Hágai Nemzetközi Bíróság.

koszovói kompromisszum teljesen felborult és az albánok felbolydulását váltotta ki Jugoszlávia szerte.²³

Az 1980-as években jellemző a koszovói albán földalatti mozgalmak intenzívebbé válása. A mozgalmak – jellemzően diákokból és fiatalokból álló tagjai - Albániát éltető és népszerűsítő kiáltványokkal, röpiratokkal, illetve rádióműsorok sugározásával toboroztak további tagokat illegális szervezeteikbe. A legaktívabb ezek közül a Koszovói Népi Mozgalom (LPK)²⁴ néven ismertté vált csoportosulás volt, melyet 1982. február 17-én alapítottak egy törökországi találkozó alkalmával. Az 1980-90-es évek folyamán illegálisan szervezkedő mozgalom működését a Koszovó köztársasági státuszaért való küzdelem határozza meg. Az LPK szeparatista törekvéseinek érvényesítése érdekében a fegyveres erők bevetését sem tartotta kizártnak, politikai stratégiájának is részét képezte. Ez meg is valósult 1989-ben, ami egy rövidéletű fegyveres szervben, a Llap Csoportban²⁵ öltött testet. A csoport a tervezés hiánya és váltakozó intenzitású tevékenysége miatt sem volt hosszú életű.

Az 1990-es évek elején egy másik, földalatti politikai tevékenységet folytató mozgalomról tesznek említést a források, ami szintén a fegyveres ellenállást részesítette előnyben Koszovó függetlenségének megszerzéséért. Az 1993-ban megalakuló Népi Mozgalom Koszovó Felszabadításáért (LKÇK)²⁶ jelentősége, hogy felkészítette a koszovói albán lakosságot a közeledő fegyveres ellenállásra és ezzel kapcsolatos politikai nézeteket terjesztett körökben, megkönnyítve így a mobilizálást az UÇK számára. Tagjai elsősorban Pristinában, a tartományi fővárosban, vagy annak környékén koncentráálódtak.

Az LPK és az LKÇK jelentősége az UÇK kialakulásának és működésének szempontjából további magyarázatra szorul, amit egy másik alfejezetben részletesebben ismertetek.

A Koszovó politikai életében később is fontos szerepet betöltő párt, az Ibrahim Rugova vezette Koszovói Demokratikus Liga (LDK)²⁷ feltűnése adja a függetlenségért való küzdelem kontrasztját, a mérsékelt vonalat. Az LDK politikáját a passzív ellenállás és a szerbekkel való párbeszédre törekvés kísérte végig. A párt nagy népszerűségnek örvendett a koszovói albán lakosság körében. Támogatottságát tovább növelte az 1991 szeptemberében tartott referendumon, ahol a koszovói albán lakosság 87%-os részvételével adott hangot elszakadási

²³ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 37. o.

²⁴ Koszovói Népi Mozgalom – Lëvizja Popullore e Kosovës, a továbbiakban LPK

²⁵ Group of Llap - Çeta e Llapit

²⁶ Lëvizja Kombëtare për Çlirim e Kosovës, a továbbiakban LKÇK

²⁷ Lidhja Demokratike e Kosovës, a továbbiakban LDK

törekvéseinek. 1992 áprilisában többpárti választásokat tartottak Koszovóban, ahol a lakosság ismét bizalmat szavazott Rugova pártjának. Az eredményt sem Belgrád, sem pedig a nemzetközi közösség nem ismerte el. Ennek ellenére a Rugova által vezetett, koszovói albánok által legitimált kormány megalakult, és párhuzamosan kezdte működtetni saját jóléti, egészségügyi és oktatási rendszerét. Az árnyékkormány és az általa létrehozott saját rendszerek működtetésének finanszírozásában nagy szerepet játszott az albán diaszpóra.

Belgrád figyelme ebben az időszakban megosztott, hiszen 1991-95 között a boszniai események kötik le a központi vezetés figyelmét. Ennek ellenére zajlik a Milošević által elindított folyamat; Koszovó összlakosságát (közel 2 millió fő) tekintve a szerbek aránya 10%-os, mégis a szerbek magasabb számaránya érvényesül a hivatalokban, a rendőrség kötelékeiben, a médiában és a felsőoktatásban.²⁸ A koszovói albánok autonómiatörekvései kis porszemnek bizonyultak abban a nemzetközi forgatagban, amit a bosznia-hercegovinai események váltottak ki.

²⁸Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 13. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

II. fejezet

Az UÇK kialakulása és funkciója

A Koszovóban kialakult konfliktusról a fentiek alapján megállapítható, hogy egy nagyon komplex folyamat, aminek etnikai-, kulturális-, politikai- és gazdasági síkon is jelenlévő és értelmezhető aspektusai vannak. Az egyes síkokon jelentkező tényezők külön vizsgálata is érdekes lehet, de jelen fejezet a politikai síkon való elemzésre korlátozódik, azon belül is az UÇK-nak, mint paramilitáris szervezet kialakulásának körülményeire és a koszovói válságban játszott szerepére fókuszál. A dolgozat további célja bemutatni a szervezet fejlődési folyamatát, különös tekintettel a szervezeti változásokra.

Az UÇK megalakulásának pontos körülményei és ideje a mai napig nem tisztázottak. Az általam használt források alapján felvázolt feltételezések közül valamennyihez tartozott már a forrás alapján is magyarázat vagy ellenvetés annak bizonyosságára vonatkozóan. Amelyekhez nem, ott próbáltam a lehetőségekhez mérten más forrásokból megerősíteni vagy cáfolni. Mindez azt bizonyítja, hogy további forráskutatásokra van szükség a témában.

Homályos múlt

Az albán sajtó által elindított hírek alapján egyesek az LPK-ból eredeztetik a félkatonai szervezet születését. Az 1980-as években kibontakozó mozgalom éllovasa Enver Hoxha volt, de az UÇK-hoz való kötődését kétségbe vonják. A koszovói albánok többsége a gheg nyelvjáráshoz tartozik,²⁹ szemben Hoxha-val, aki maga toszk származású albán. Nagyszámú toszk albán diaszpóra Görögországban volt, leginkább az ő helyzetük javításáért küzdött Hoxha, ezért is nem tartják valószínűnek az LPK-ból való kinövés esélyét. Másik felvetés szerint a Macedóniában élő albán diaszpóra hozza létre.³⁰ Ezt a lehetőséget azért cáfolják, mert az UÇK csak 1998-ban jelenti be a macedóniai falvakkal való kapcsolatfelvételt. Ugyanakkor több kísérlet is történt a macedóniai albánok fegyveres megszerveződésére. Egyik ezek közül éppen 1993-ban lepleződött le, amikor tíz albán nemzetiségű személyt fogtak el a macedón hatóságok, mivel azok fegyvert szállítottak és a Független Illír

²⁹ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 11. o.

³⁰ Macedónia Volt Jugoszláv Tagköztársaság északi területein is nagyszámú albán lakosság élt. Létszámukat 443 000 főre becsülték (*Kosovo Spring*, ICG Report, 1998, 3. o.). Az UÇK-nak voltak itteni sejtjei, de a források alacsony száma miatt ez nem került bővebb kifejtésre.

Köztársaság létrehozására készültek.³¹ Legvalószínűbb elképzelésnek az tűnik, hogy 1992-ben koszovói albán politikusoknak egy olyan szűk köre hozza létre, akik elégedetlenek voltak Rugova és pártja, az LDK passzív ellenállásra épülő politikájával.³²

A szervezet első merényletre 1993-ban került sor, amit a később hátszáguknak tekintett drenicai régióban (lásd: 4. ábra, Függelék) követtek el a szerb hatóságok ellen. Ekkor négy rendőr vesztette életét. Az ötfős csoport által elkövetett merényletben részt vett Hashim Thaçi,³³ a koszovói politika egyik későbbi befolyásos alakja is.³⁴

Az UÇK létezését először említő írásos feljegyzés 1994 novemberében lát napvilágot. A drenicai régióban történő merényletről ír, aminek során egy szerb rendőr megsérült. Ebben az időben nagyjából 20 főre becsülték a szervezet létszámát, majd a pénzügyi és logisztikai támogatásoknak köszönhetően 1997-re tízszer ennyi tagja van.

Az UÇK bevetéseinek száma folyamatosan emelkedni látszott. Feltételezett megalakulásuk után következtek el kisebb akciókat is. A szerb belügyminisztérium adatai szerint 1996-ban 31, 1997-ben már 55 és 1998-ban csak január-februárban már 66 műveletért az UÇK volt a felelős. Ekkor 1000 és 2000 közöttire becsülték a szerbek a szervezet tagságát. 1997 decemberében már maga az UÇK is több akcióért vállalta a felelősséget. Ezek célpontjai általában a szerb hatóságok intézményei ellen irányultak (például bírósági épületek, rendőrőrsök).³⁵

A nemzetközi médiában való első feltűnés sem kevésbé fokozza a szervezet körüli misztifikációt. Az 1997 májusában egy, a New York Times-ban közreadott interjú alanya a Genovából nyilatkozott és az albán diaszpórához tartozó, magas rangú képviselőnek vallotta magát és utalásokat tett az UÇK-ra. Mivel név nélkül nyilatkozott, szavának hitelessége kétségbe vonható. A médiában való mutatkozás gyakoribbá válása 1998 elején figyelhető meg. Ez év januárjában az egyik nyilatkozó elmondása szerint 1991-ben alakították a szervezetet Koszovóban és a megalakításban segítséget kaptak a jugoszláv hadsereg

³¹Pavlos-Ioannis Koktsidis, Caspar Ten Dam: *A succes story? Analysing Albanian ethno-nacionalist extremism in the Balkans*, Queen's University of Belfast, East European Quarterly, XLII, No. 2 174. o. letöltés: 2014. október 25.

<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/20589/EEQPavlosCasparJune2008.pdf?sequence=1>

³²Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 47-49.o.

³³ Hashim Thaçi Koszovó jelenlegi miniszterelnöke, a PDK nevű párt (ami az UÇK politikai szárnyának utódja) alapítója, ami meghatározó szerepet játszott és játszik ma is. Az UÇK tagja már a kezdetektől fogva, az UÇK politikai igazgatóságának feje, a Ramboulet-i konferencia albán küldöttségének tagja.

³⁴Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 48.o.

³⁵ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. 30. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

embereitől is, valamint hogy nem áll a szervezet mögött egy politikai párt sem.³⁶ Februárban az UÇK három fegyverese tűnt fel Brooklyn-ban, az Egyesült Államok-beli diaszpóra találkozóján. Hatalmas sikert aratott beszédükkel a koszovói albánság támogatóinak körét szeretnék szélesíteni, ami nem maradt eredmény nélkül, kb. 16 000 USD adománnyal támogatták meg a szerbek ellen fellépő fegyveres szervezetet egyetlen este alatt.

A nyilvánosság előtt először 1997. november 28-án jelentek meg egy szerb hatóságok és az UÇK fegyveresei között kibontakozó harc áldozatának temetésén. Az időzítés nem volt véletlen és kevésbé szimbolikus jelentőségű. Az albán függetlenség napján zajló temetésre nagyjából 20 000 koszovói albán látogatott el, ami kiváló alkalmat adott a szervezet számára ahhoz, hogy az emberek tudomására hozza létezését.³⁷

A koszovói függetlenség kivívásáért harcoló fegyveres mozgalmak közül már említés szintjén szerepelt az LPK és az LKÇK. Az UÇK kialakulása vagy továbbfejlődése azonban más mozgalmakból és pártokból is elindulhatott.

Az UÇK megerősödése

Az UÇK hátszágának a drenicai régiót tartották. A terület Koszovó legfejletlenebb részéhez tartozott. Az albánok ellenállásának korai bástyája és szimbóluma volt a Prekaz nevű falu. Innen származott Adem Jashari is, az a mártírrá lett fegyveres, akinek szinte egész családjával számoltak le a szerb fegyveresek 1998 márciusában, a régió ellen indított szerb offenzíva során. A szerb rendőrség ekkor úgy hitte, hogy amikor végeztek a Jashari család legtöbb férfi tagjával, azzal megsemmisítették az UÇK vezetését. Ez nem volt igaz, de a későbbiek során kiderült, hogy a régió valóban a szakadárak egyik erőssége; az UÇK vezérkarának nagy része a drenicai régióból származott.³⁸ A szervezet több, elszórtan tevékenykedő fegyveres sejtrel rendelkezhetett, mert a szervezet felszámolása 1998 márciusában nem valósult meg.

Az UÇK megerősödésének egyik tényezője Albániához köthető. Az 1997-es albán polgárháború folyamán rengeteg fegyver tűnt el az országból. A fegyverek nagy része könnyen átjuthatott Deçan járáson keresztül, ami az UÇK másik erősségének tekinthető. A koszovói-albán határ környezeti adottságai (lásd: 8. ábra, Függelék) ugyan nem könnyítették meg fizikálisan a fegyverek bejuttatását, de mivel ezen adottságoknak köszönhetően a szerb

³⁶ Kosovo Spring, ICG Report 1998. március 20. 30. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

³⁷ Kosovo Spring, ICG Report 1998. március 20. 29. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

³⁸Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 60.o.

hatóságok itt nem ellenőrizték kellő hatékonysággal a határt, könnyen valósulhatott meg az illegális fegyveráramlás. Az 1997-es albán felfordulásnak köszönhetően csaknem észrevétlenül juthattak át Koszovóba álcázott egyenruhák és vállapok az UÇK jelvényeivel ellátva, kommunikációs eszközök, kézigránátok, valamint kínai gyártmányú AK-47-es rakomány. Az albán fegyverraktárakból hasonlóan kínai gyártmányú gépkarabélyok ekkor tűntek el.³⁹

A szervezet Albániához fűződő kapcsolatrendszere szintén nem tisztázott. A fegyverek beáramlása a koszovói-albán és a koszovói-macedón határon azt bizonyították, hogy valamilyen, ha nem is hivatalos kapcsolat volt az anyaország és a koszovói albánok között. 1998 nyarán Albániában, de még Macedóniában is találtak fegyverraktárakat, azon túl, hogy Boszniából, Horvátországból és Svájcban is fogtak el álcázott fegyverrakományokat.⁴⁰

1998 márciusáig Ibrahim Rugova nem ismerte el az UÇK létezését. Szerinte a szerb titkosszolgálat hozta létre azt, hogy azzal akadályt gördítsen a koszovói helyzet rendezése elé.⁴¹ Az UÇK és Rugova kapcsolata viharosnak mondható; a politikust fenyegető nyilatkozatban kollaboránsnak titulálta egy, a szervezet kötelékeibe tartozó fegyveres, ami nagyjából egyenlő volt a halálos fenyegetéssel. A Koszovói Parlamentáris Párt⁴² elnöke, Adem Demaçi szerint viszont naivitás kétségbe vonni a szervezet létezését.⁴³

Az UÇK politikához való viszonya

Mielőtt az UÇK bizonyos szervezetekkel való kapcsolatának ismertetésére térnénk, meg kell említeni, hogy Koszovó függetlenségének kivívását mindvégig fegyveres megoldással tartotta elképzelhetőnek, a politika jelentőségét csak később ismerte fel. A PPK kapcsolatfelvételre tett kísérletei még 1998 nyarán sem jártak sikerrel. Ugyanis az UÇK ekkor még kizárólag katonai műveletek végrehajtásának megtervezésével volt elfoglalva; júliusban Pec városa ellen indított támadást.⁴⁴ A politikai erőterben nem csak az alábbi szervezetek vannak jelen, a

³⁹ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. 2. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

⁴⁰ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 126-127. o.

⁴¹ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. 30. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

⁴² PartiaParliamentare e Kosovës, a továbbiakban PPK

⁴³ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. 31. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

⁴⁴ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 92.o.

téma szempontjából azonban ezeket emelném ki, mert a fegyveres ellenállás szervezeteiként meghatározó szerepet játszanak a későbbiek során.

Az 1980-as évek illegális mozgalmi között említésre került már az LPK. Az szervezet jelentősége nem elhanyagolható abból a szempontból, hogy széparatista törekvéseik elérése érdekében a fegyveres harc gondolatát sem vetették el. Az LPK megalakulása után szoros kapcsolatot alakított ki az UÇK-val. Ezt bizonyítja, hogy az UÇK oszlopos tagjai korábban az LPK tagjaiból és/vagy vezetőségéből kerültek ki. Az UÇK egyik más politikai párttal vagy mozgalommal sem került hasonló kapcsolatba, mint amilyen szoros kötelékei ilyen értelemben voltak az LPK-val.⁴⁵

A Rugova-féle LDK-hoz képest politikai síkon teljesen más ideológiára, ennél fogva különböző stratégiára épülő érdekérvényesítést folytató szervezet talált más szimpatizánsokat is a koszovói albán politikusok között. Adem Demaçi pártja, a Koszovói Parlamentáris Párt⁴⁶ (PPK) már 1997-ben tett nyilatkozata szerint elismerte az UÇK létezését. A politikus meglátta azt, amit Rugova nem; a szerb elnyomás ellen hasztalan a párbeszédre alapuló politizálás, ezért nem zárkózott el a félkatonai szervezettel történő tanácskozások megkezdésétől. A koszovói albánok egyéni önvédelemének megnyilvánulásaként tartotta számon a szervezetet.⁴⁷ Demaçi korábbi nyilatkozataiban sem zárkózott el a konfliktus fegyveres megoldása elől. 1998 júniusában felajánlotta, hogy hajlandó az UÇK politikai képviselőjének ellátására. Az UÇK vezetése azonban ekkor még teljesen elzárkózott a politikai pártokkal való kapcsolatfelvételtől és később is csak azzal a feltétellel fogadta el képviselőjének Demaçi-t, amennyiben az lemond PPK-ban betöltött elnöki posztjáról;⁴⁸ vagyis kinyilvánította, hogy az UÇK továbbra sem rendeli alá magát semmilyen politikai akaratnak.

A szervezet LKÇK-val való közös gyökere – hasonlóan, mint az LPK-val is - a fegyveres fellépés előnyben részesítése Koszovó függetlenségének eléréséért. Alapvető különbség mégis volt a két szervezet között; a két szervezet toborzási módszerének eltérése. Míg az LKÇK elsősorban a következetes propaganda próbálta megteremteni a mobilizálás alapját - a propaganda terjesztésére még saját lapot is adtak ki *Függetlenség* címmel - addig az UÇK

⁴⁵Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 12. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

⁴⁶
⁴⁷ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

⁴⁸Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 116.o.

tagjainak száma a konfliktus kiterjedésével növekedett, tehát nem volt egy következetes taktikája. Vagyis úgy tűnt; az UÇK fegyvereseit maga a konfliktus termeli ki magából.

Az UÇK 1997-98 fordulójára kezd a fegyveres szervezetek között dominánsabb tényezővé válni. Az LKÇK tagjai közül sokan csatlakoztak az UÇK kötelékeibe, így erősítve utóbbi szervezeti kapacitásait. Az LKÇK másik jelentős hozzájárulása az UÇK erősödéséhez, hogy nagy szerepet játszott a "konfliktus urbanizálásában"⁴⁹. Így már nem csak a drenicai régióra vagy a deçani járás hegyvidékeire koncentrált a konfliktus, hanem Koszovó egész területe és lakossága érintetté vált. Ez a gerilla hadviselés⁵⁰ miatt nagyon fontos momentuma szervezeti fejlődésének.

Az LKÇK és az UÇK vezetői 1998 májusában kötöttek egy megállapodást, aminek két fő pontja volt. Az első pont tartalmazta, hogy az LKÇK egész fegyveres ereje beépül az UÇK főparancsnoksága alá, de nem szűnik meg politikai entitásként létezni. A megállapodás második pontja a politikai fronton megvívandó útmutatásokkal szolgált. Egyfajta kormányzatot vázolt fel, amiben az LKÇK-nak is fontos szerepet szántak a politikai csatában. A második pont végül nem valósult meg. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy az UÇK visszautasította a politikai úton megvalósítható függetlenségnek minden formáját és kinyilvánította; csak fegyveres úton tartja elképzelhetőnek Koszovó függetlenségét.⁵¹

A különböző fegyveres sejtek törekvésének középpontjában már csak egyetlen, közös célja volt; Koszovó felszabadítása a szerb megszállás alól. Ez a cél minden ideológiai kérdésnél fontosabb volt és ebben minden koszovói egyetértett. Már csak technikai kérdés volt, hogy központosított szervezetként egyesülve vagy külön politikai entitásként megmaradva, egy-egy bázisként szolgálva, de összehangolt műveletekkel érik el közös céljukat. Ahogyan az UÇK befolyása kezdett növekedni, az LKÇK és az LPK is inkább az összehangolt műveleteket részesítette volna előnyben. A sejtek között is nyilvánvalóan bontakoztak ki viták, de ezek végül az UÇK megerősödésével végződtek. Az egyes sejtek fúziójával és UÇK-hoz való betagozódással lett tehát az UÇK a koszovói függetlenségi harc képviselője az 1990-es évek

⁴⁹ Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 18. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

⁵⁰ „A 20. században jelenik meg a városi gerilla, aki jelentősen különbözik a népi felkelő harcostól, mert nem az erdős-hegyes terepen, hanem a városok által nyújtott lehetőségeket kihasználva készül fel a fennálló hatalom megdöntésére lehetővé tevő harc sikeres végrehajtására. In: Kőszegvári Tibor: *Gerilla-hadviselés a városokban*, Hadtudomány, 2009/1-2, 63. o. Letöltés: 2014. október 29. http://mhht.eu/hadtudomany/2009/1_2/063-071.pdf

⁵¹ Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 18. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

végére.⁵² A politikai és fegyveres érdekérvényesítés tekintetében az UCK lett az a szervezet, ami meghatározóvá tudott válni.

1998 tavaszáig laza és központi irányítás nélküli szervezatként jellemzően nem összehangolt támadásokat hajtott végre. A támadások többsége a szerb hatóságok ellen irányult, de az eszközök és a tapasztalatlanság okán nem tudtak hatékonyan fellépni. A tapasztalat hiánya abból is adódott, hogy az albán fiatalokat 1989 óta nem hívták be a jugoszláv hadseregbe.⁵³

Fontosnak tartom megemlíteni azt, hogy a koszovói politika szereplőiként ugyan nem csak a dolgozatban említett szervezetek és pártok vannak jelen, de a mérsékelt Rugova-féle LDK és a radikális UÇK adja a politikai erőternek azt a két domináns pólusát, ami az 1990-es években meghatározza a koszovói politika alakulását.

A mozgalmak 1998

1998 márciusában, amikor a szerbek úgy hitték, felszámolták a gerillák ellenállását, senki nem tartotta valószínűnek, hogy a logisztikai, pénzügyi támogatásoknak köszönhetően a szervezet tagsága rohamosan növekedett. Alábbi fejezet azokat a fontosabb változásokat tárgyalja, amik nagyban meghatározták a szervezet sikereit. Emellett meg kell említeni azokat a taktikai hibákat is, amiket 1998 folyamán követtek el.

A drenicai régióban kibontakozó márciusi események után először a választások kapcsán hallat magáról újra a szervezet. 1998 márciusában megtartott parlamenti és elnökválasztások bojkottálására hívja fel a koszovói albánságot. A lakosság teljes számarányát figyelembe véve 80%-os a választási részvétel. Ez az adat bizonyítéka annak, hogy ekkoriban még nem bírja a lakosság többségének bizalmát az ismeretlenség homályából alig kilépő szervezet.

Március és árpilis folyamán megszorodtak a fegyveres összetűzések a szerb hatóságok és a gerillák között.⁵⁴ Elsősorban a drenicai régió; Orahovac, Babaloc települések, de érintetté vált Pristina is (a szervezetek fúziójának köszönhetően). A szerb hatóságok kíméletlenül léptek fel azokon a településeken, ahol a függetlenségért harcolók támogatását sejtették. Mivel érintetté vált a civil lakosság is, kezdett vonzó alternatívává válni a koszovói albán fiatalok körében. Így tovább növekedett a szervezet tagsága; a hírügynökségek 4000 főre becsülték a tagok

⁵²U. o. 17-18. o.

⁵³ *Kosovo Spring*, ICG Report 1998. március 20. 13. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

⁵⁴ *Again, the Visible Hand. Slobodan Milosevic's Manipulation of the Kosovo Disput*, ICG Yugoslavia Report No. 2. 1998. május 6. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%202.pdf>

számát, egyes források 10 000 főről tesznek említést. Egy „Atlanti Seregnek” nevezett egysége is volt a szervezetnek, ami kb. 400 fő amerikai albán emigráns önkéntessel erősítette az erőket.⁵⁵

Míg a korábban csatlakozók katonai kiképzést és egyenruhát is kaphattak Albániában, a határhoz közel létrehozott táborokban, addig a később érkezők, ha kiképzést már nem is, de fegyvert kaptak. A fő cél nem a megfelelően képzett állomány felállítása volt, hanem a létszám növelése. A határon való intenzívebb mozgás a jugoszláv hatóságok figyelmét sem kerülte el. Ekkor igen kis létszámban, 1200 fővel biztosították a határőrzést a szerbek. A hatóságok nem tudták érdemben akadályozni a fegyverszállítás és a bevándorlás stratégiailag fontossá vált helyszínét.⁵⁶

A megnövekedett létszámnak köszönhetően kezdett strukturálódni a szervezet. Koszovót műveleti zónák szerint osztották fel, ami hat zónát jelentett. Ezek felett egy központi főparancsnokság állt. A hat zóna a következőképpen alakult (a régió neve – központi települése):⁵⁷

1. Drenica – Srbica,
2. Pashtrik – Prizren,
3. Dukagjin – Pec,
4. Shala – Kosovska Mitrovica,
5. Llap – Pristina,
6. Karadak – Gjilane központtal

A folyamatot segítették azok a jugoszláv hadseregben még korábban szolgált albán veteránok, akik stratégiai, műveleti és egyéb, professzionális ügyekben tapasztalatot tudtak átadni. Az UÇK később már a NATO általános műveleti eljárásait és szervezeti struktúráját is alkalmazta.⁵⁸

Az UÇK céljai között volt a nemzetközi figyelem felhívása a koszovói válságra, annak reményében, hogy az nyomást gyakorol majd Milošević politikájára. Ezért megjelent annak

⁵⁵Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 22. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

⁵⁶bors 66-67.o.

⁵⁷*What happened tot he KLA?* IG Balkans Report No. 88., 2000. március 3. 7. o. Letöltés: 2014. október 24. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%2019.pdf>

⁵⁸Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 22. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

az igénye, hogy a szervezet politikai téren is képviseltesse magát. 1998 végére már politikai vezetéssel is rendelkeznek, amit Demaçi mellett majd Hashim Thaçi is képviselt. A politikai szárny,⁵⁹ hasonlóan a katonai szárnyhoz, hierarchikus rendszerben épült fel. A politikai irányítás az UÇK vezérkarához tartozott és képviselte a médiában és nemzetközi találkozók során.⁶⁰

Az 1998 nyarán - kora őszén elszenvedett veszteségek miatt a vezetés újabb strukturális átalakítást hajtott végre a szervezeten belül. Kisebb szabadcsapatokat hozott létre, amit századoknak neveztek. Ezek a valóságban nem feleltek meg egy század létszámának,⁶¹ mivel 50-60 főből álltak. Ezeket a kisebb egységeket könnyebben átjuttatták Albániába, ahol már korszerű fegyverekkel és rádió-adóvevővel is ellátták az egyes egységeket.⁶²

1998-ban vált taktikát a tagok kiképzését illetően; már nem az albániai kiképzőtáborokban készítik fel a harcolni vágyókat, májustól már csak a szervezet főbb vezető katonái kapnak itt felkészítést két vietnámi amerikai veterán irányítása alatt. A vezérkar egy titkos svájci táborban kapott felkészítést. Az UÇK felügyelete alatt lévő területeken igyekeznek létrehozni koszovói kiképző táborokat, jellemzően Deçan járásban.

A gerilla hadviselés⁶³ minden feltétele adott volt az UÇK számára, ennek alkalmazására azonban 1998 augusztusától kerül sor irányítottan, miután a szerb offenzíva szétszórja az UÇK amúgy sem egységes sejtjeit. A terület környezeti adottságai; a sűrűn elszórt, völgyekben elhelyezkedő és nehezen megközelíthető kisebb települések, falvak, a rossz úthálózat és az infrastruktúra fejletlensége segítette ennek hatékony alkalmazását.⁶⁴

⁵⁹ Az UÇK felszámolása után Hashim Thaçi vezette PDK (Democratic Party of Kosovo, Partia Demokratike e Kosovës) lesz a párt politikai értelemben vett „örököse”, a legnagyobb ellenzéki párt a 2000-es években. (In: *Kosovo: Challenge of transition*. ICG, Europe Report No. 170. 2006. február 17. Letöltés: 2014. október 14. http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/170_kosovo_the_challenge_of_transition.pdf)

⁶⁰ Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflict to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 22. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

⁶¹ Egy katonai század szintű egység 70-200 főből áll.

⁶² Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 126.o

⁶³ „A gerilla hadikultúra a nem állami, nem reguláris, hanem sok esetben önszerveződő, felszereltségben és logisztikai ellátottságban gyenge hadviselő feleket jellemzi, amelyek célja az ellenségnek tekintett állami vagy idegen hatalom meghátrálásra kényszerítése, vagy megdöntése és a hatalom átvétele. A gerilla hadviselés jellemzője annak elhúzódó, rejtett és kiszámíthatatlan jellege. Forrása a helyi lakosság, amelynek támogatása elengedhetetlenül fontos a gerillaharc sikeréhez.” In: Porkoláb Imre: *Aszimmetrikus hadviselés: az ortodox és gerilla hadikultúra összecsapásai*. Hadtudomány, 2005/4, 3. o. Letöltés: 2014. október 30. <http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Porkolab.pdf>

⁶⁴ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 116.o.

A válság harmadában (1998 őszén) már korszerű fegyverekkel⁶⁵ ellátott, kiképzésen átesett és kellő tapasztalattal rendelkező, hozzávetőlegesen 2000-2500 fős egységeit küldi bevetésre, mialatt összlétszáma eléri a 14 000 főt. Az újabb szervezeti és műveleti átalakításokat az októberi tűzszünet teszi lehetővé.⁶⁶ A nemzetközi nyomásra történő jugoszláv csapatkivonásokat kihasználva szervezettebben és összehangoltabban hajt végre támadásokat.

A szerb vezetés Koszovóban állomásozó erőinek megerősítésével és a rendőri alakulatok mellett a jugoszláv hadsereg bevonásával próbálta meg kézbe venni a Koszovó nyugati részén kialakuló helyzetet. Április végére Dečan és Dakovica⁶⁷ járások települései, valamint a drenicai régió az UÇK fegyveres egységeinek felügyelete alatt volt, ahonnan azt a kevés szerbet is elűzték, akik a környéken maradtak. Az etnikai tisztogatás vádja tehát nem csak a szerb felet terhelte. A jugoszláv hadsereg hivatalos bevetésére 1998. április 26-án került sor; a szerb erők megerősítését az indokolta, hogy felszámolják a fegyverszállítás stratégiaiilag fontos pontjait a járás környéki hegyvidéki részeken. Májusra érnek el sikereket a szerb alakulatok, de teljesen nem tudták felszámolni a szakadárok utánpótlási vonalait. Az UÇK erőit csak június elejére tudták megtörni a szerb erők Dečan járásban; június 3-án jelentik be, hogy felszámolták a terroristacsoport magját. Ez azonban ismét nem bizonyult igaznak. Június 4-én Pristinában nagy tömegtüntetésre került sor, ahol az UÇK-t éltették.⁶⁸ Amíg a szerb erők Dečan környékét és a határ menti sávot szabadították fel, az idő alatt északabbra tolódott az UÇK logisztikai támogatásának útvonala. A szakadárok már a Pristina-Pec útvonalat (lásd: 5. ábra, Függelék) is ellenőrzésük alatt tartották, újra kiterjesztve felügyeletüket a drenicai régióra.

A Rugova vezette LDK passzív ellenállás politikája ekkorra kifulladásra került. A szerb hatóságok általi atrocitások megnövekedett száma mind inkább arra ösztönzte a koszovói albán fiatalokat, csatlakozzanak a fegyveres ellenálláshoz.

⁶⁵ 1998-ban nyugati fegyverek is feltűntek az szervezetnél; az AK 47 továbbfejlesztett változata, az AKM szovjet géppisztoly mellett amerikai M16-osok is feltűntek, majd később egy kizárólag Ausztriában használt típus is feltűnt. A külföldről importált eszközök szélesítették az elavult albán fegyverarzenált. In: Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 205-206. o.

⁶⁶ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 155.o.

⁶⁷ Gjakova/Gjakovë

⁶⁸ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 72-83.o.

A katonai vereség okai és a Holbrooke⁶⁹-Milošević paktum

1998 júliusára Koszovó területének mintegy 50%-a az UÇK felügyelete alá került. A május-júniusi összecsapások során a határ mentén lefoglalták a szerb egységeket, de ez alatt Koszovó középső részeiben felfegyverezték az albán férfi lakosságot. A koszovói albán férfiak 40%-a harcolhatott ekkor az UÇK kötelékeiben.⁷⁰ A Pristina-Pec főútvonal ellenőrzése, valamint Dakovica és Deçan mellett Junik és Glodane falvak fontos UÇK bázisnak számítottak. Alábbi fejezet azokat a főbb taktikai és stratégiai hibákat próbálja felsorolni, amik negatívan hatottak az UÇK további sikereire nézve.

A Szerbia ellen életbe léptetett szankciók hatására úgy tűnt, hogy Milošević lépésekre szánta el magát. Tárgyalások kezdődtek a koszovói albánság politikai képviselői és a szerbek között, de ezek eredményessége már az elején kétségbe vonható volt. A gazdasági szankciók, fegyverembargó és a NATO katonai nyomása ennyit tudtak kikényszeríteni a szerb vezetőtől.

A koszovói szakadárak május és június során elért sikereik után elszámították magukat. Az alábbi hibákat követte el az UÇK vezetősége:⁷¹

1. olyan területeken tudott erős maradni, ahol nem volt szerb ellenállás
 2. a szerbekkel való tárgyalás megkezdését valószínűtlen feltételhez kötötte; a szerb csapatok Koszovóból történő kivonulása esetén
 3. nagyszabású támadások előrevetítése és ezek megvalósítása (például Pec városa ellen)
 4. tárgyalási lehetőség elszalasztása a nemzetközi közösség képviselőivel
-
- 1) a helyi szerbek ellenállása a környéken nem volt számottevő, mert 1998 nyarára alig maradt a szerb etnikumhoz tartozók közül valaki a térségben az ellenük elkövetett retorziók miatt. Ugyanakkor a jelentős városok, mint Pec és Pristina belterületén jelentős számú szerb fegyveres egységek állomásoztak, ami katonai és rendőri erőket egyaránt jelentett.
 - 2) az időtényező kihasználásával további utánpótlás és logisztikai eszközök, fegyverek beszerzésére lett volna lehetősége. Továbbá nagyot nőtt volna a Nyugat szemében és

⁶⁹ Richard Holbrooke amerikai diplomata, az Egyesült Államok koszovói különmegbízottjaként fontos szerepet töltött be a koszovói békerendezési kísérletben. Komolya szerepet játszott abban, hogy a szerb és koszovói albán felek tárgyalóasztalhoz tudtak ülni végül.

⁷⁰ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UÇK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 81.o.

⁷¹ U. o. 99. o.

az együttműködés alapjait tehetné volna le a nemzetközi közösséggel, akinek tagjai egyre inkább sürgették a válság rendezését és vonakodtak a fegyveres beavatkozástól, mivel utóbbi lehetőségét Oroszország⁷² folyamatosan megvétózta mind az ENSZ Biztonsági Tanácsában, mind az Összekötő Csoportban.⁷³

- 3) a szerb egységek ezek tudatában készülhettek a támadásra és a jugoszláv hadsereg által megerősített egységeikkel verték vissza a július 7-én megindított támadást. Az UÇK fegyveresei a városba sem jutottak be, mert erőiket még a település határainál felmorzsolták.
- 4) az Egyesült Államok felvette a kapcsolatot a szervezettel és tárgyalásokat kezdeményezett. Washington lépése jól mutatja azt, hogy a nemzetközi közösség mennyire meg akarta oldani a kialakult helyzetet; még egy szakadár fegyveres szervezettel is hajlandó volt szóba állni. Az UÇK számára ez nagy előnyökkel járt; elsősorban támogatói közötti presztízsét növelte és egyfajta legitimációval is felruházta ezzel a lépéssel a Nyugat.

Mindezeknek azonban elméleti és gyakorlati feltételei nem teljesülhettek. Az időtényezőt nem használták ki arra például, hogy felszerelkezzenek egy olyan stratégiai jelentőséggel bíró város ellen, mint a tartományi központként funkcionáló Pristina. Ehhez több tízezer, szervezett és kiképzett, megfelelő haditechnikával⁷⁴ rendelkező, egységes haderő kellett volna. Ezek közül a feltételek közül egyedül a létszám teljesült; becslések szerint ekkor 30-50 000 fős létszámmal rendelkezett az UÇK. Nem volt azonban szervezett, fegyelmezett egység, a kiképzés hiánya itt megmutatkozott. Június-július során megpróbáltak három várost is bevenni, de hosszú távú sikereket nem tudtak sehol elérni. A Belocevac, Orahovac és Pec városok elleni lerohanásokat az UÇK helyi parancsnokságai hajtották végre, de nem egyeztetettek egymással, és fegyelmezettség is hiányzott a műveletek összehangolása mellett. Emellett a megszerzett területeket nem biztosították. A modern fegyverekkel rendelkező szerb

⁷² Oroszország fontos szerepet játszott a válságban, hogy az ENSZ BT-ben többször élt vétőjogával. Az 1774-es kücsük-kajnardzsi békét követően a szláv népek – így természetesen a szerbek – védelmezőjeként fellépő nagyhatalom koszovói válságban játszott szerepe egy külön dolgozat tárgya is lehetne. A szerb-orosz kapcsolatok vizsgálata nem tárgya a dolgozatomnak, ezért nem is részletezem az orosz szerepet, csak említés szintjén.

⁷³ Az Összekötő Csoport a boszniai háború rendezését elősegítendő nemzetközi együttműködésként jön létre. Tagjai: Egyesült Államok, Franciaország, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Oroszország

⁷⁴ Fontos megjegyezni, hogy 1999 végére 32 000 kézi és könnyű lőfegyverrel rendelkezett az UÇK. Ezeknek a fegyvereknek a nagy része Albániából került át Koszovóba, de a fegyverzet hozzávetőlegesen 5-25%-a származott Szerbiából. In: Anna Khakeen – Nikolas Florquin: *Kosovo and the Gun: A Baseline Assessment of Small Arms and Light Weapons in Kosovo*, 2003. június, Small Arms Survey, Special Report, 14. o. Letöltés: 2014. október 29. <http://www.seesac.org/sasp2/english/publications/general/kosovo.pdf>

egységekkel szemben még nehéztüzérségi eszközökkel sem rendelkezett a szervezet, így fizikai értelemben sem győzhetett.⁷⁵

A Richard Holbrooke által elindított tárgyalások célja tűzszünet és az autonómia rendezésére irányult, amivel nagy lehetőséget szalasztott el az UÇK. A tárgyalások megkezdésével időhöz juthatott volna, hogy ez alatt az ellátási útvonalait és egységeit is összerendezhesse. Fontos itt megemlíteni, hogy a nemzetközi közösség ekkor már fontolgatta a fegyveres beavatkozás lehetőségét és Milošević politikája már a tűréshatárokat feszegette. A tárgyalásokba való beleegyezéssel előnyre tehetett volna szert a szerbekkel szemben, aki semmilyen engedményre nem hajlott.

Az UÇK 1998 nyarán több olyan hibát is elkövetett, melyek diplomáciai szinten is hatottak a kapcsolatokra és a kialakult helyzet pozitív alakulására. Ezt erősítette az is, hogy a nemzetközi közösség hagyta Szerbiának a júliusi offenzíva végrehajtását. Abban bíztak, hogy a szerbek által okozott veszteségek hatására hajlandóak lesznek tárgyalóasztalhoz ülni a gerillák. Ezzel a megoldással még a vád sem érhetette a nyugati hatalmakat, hogy beavatkoznak egy ország belügyébe, mégis elérték a kívánt hatást.

1998. július 26-án szerb rendőri egységek, a belügyi erők különleges alakulatai, a jugoszláv hadsereggel megerősítve összehangolt offenzívát indítottak az UÇK felügyelete alatt lévő területekre. Július 30-ra visszafoglalták a Pec - Pristina útvonalat és megtisztították a fegyveresektől a Koszovó középső részén elhelyezkedő települések nagy részét. Stratégiai jelentősége volt Malisevo visszafoglalásának. A település éppen a közepén helyezkedett el annak a területi egységnek, amit az UÇK „szabad Koszovó” legnagyobb területi kiterjedésekor felügyelt. Ennek a visszaszerzése így kettészelte ezt az egybefüggő részt, továbbá fontos logisztikai központja épült itt ki a szakadároknak. A terület elvesztése morális veszteségként érte a szervezetet, akinek tagjai a szerb támadások miatt a közeli hegyekben szóródtak szét.

A nyár vége felé közeledve a Koszovóban harcoló, 1000 főre becsült zsoldos is úgy ítélte meg a helyzetet, hogy felesleges a további küzdelem, ezért elhagyták az UÇK kötelékeit. Közöttük túlnyomórészt arabok, de horvátok, bosnyákok, albánok és más nyugat-európai önkéntesek is harcoltak. A zsoldosok bérét az UÇK az albán diaszpóra támogatásaiból tudta finanszírozni,

⁷⁵Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UÇK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 87-89.o.

de az egyszeri hadiadó beszédese is nagyban hozzájárult az egyéb költségek fedezéséhez, amit mind a koszovói albánokra és az emigrációban élőkre kivetettek.⁷⁶

⁷⁶Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 98., 108.o.

III. fejezet

A nemzetközi közösség reakciói

A nemzetközi közösség fellépésének egyik oka az volt, hogy nem akarták, hogy tönkremenjen a boszniai békefolyamat.⁷⁷ Ennek egyik oka lehet, hogy a bipoláris világ összeomlásával és a hidegháború végével fennállt annak a veszélye, hogy súlytalanná válnak az euro-atlanti világ békéjének fenntartásáért létrejövő egység olyan oszlopos tagjai, mint az ENSZ és a NATO. A válság így egyszerre jelentett veszélyt abból a szempontból, hogy átgyűrűzik a konfliktus és boszniai békefolyamatot is semmisé téve elindít egy dominó-effektust. 1998. február 28-át követően már a nemzetközi közösség sem fogadta el Milošević konfliktusra adott válaszát, miszerint a koszovói konfliktus Szerbia belügye. A kialakuló helyzet kezdett hasonlítani az 1991-95 között történt eseményekre.⁷⁸

1998 márciusáig passzív és megosztott nemzetközi közösség. Ennek oka abban keresendő, hogy Milošević úgy élt a nemzetközi köztudatban, mint a „Balkán békefenntartója”. Erre a címre a boszniai események kapcsán tett szert⁷⁹. A nyugati diplomáciai köröknek 2 évébe telt, mire rájöttek, hogy Milošević-et nem lehet komolyan venni, ha Szerbia egyik olyan tartományában követel engedményeket, ami a szerb nemzeti öntudat szerves része.

A menekülthullám⁸⁰ volt az a kritikus pont, amikor már érintetté váltak Nyugat-Európa nagyobb államai is a kérdésben.⁸¹ A humanitárius katasztrófa szélére sodródott Koszovó válsága már nem volt többé Szerbia belügye. Ezt az 1999. január 15-i račaki mészárlás követte, ahol közel 40 albán nőt, időst és gyermeket végeztek ki ismeretlen fegyveresek. Ezek azok a tényezők, amik egységes fellépésre sarkallják a nagyhatalmi döntéshozókat.

⁷⁷ Kosovo Spring, ICG Report 1998. március 20. 38. o. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

⁷⁸U. o.

⁷⁹Armend R. Bekaj: *The KLA and the Kosovo War: From Intra-State Conflit to Independent Country*, Berghof Transition Series, Berghof Conflict Research, 16. o. Letöltés: 2014. október 12. http://www.berghof-conflictresearch.org/documents/publications/transitions8_kosovo.pdf

⁸⁰ 1998 szeptemberéig összesen 240 000 fő hagyta el Koszovót Macedónia, Albánia, Bosznia-Hercegovina irányába. In: *Kosovo's long hot summer: Briefing on military, humanitarian and political development in Kosovo*, ICG Balkans Report No.1, 1998. szeptember 2, 8. o.)

⁸¹ Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 129. o.

Az események részletes leírása helyett beszédesebbnek tartom a számadatokat, hiszen ezek leképezik a brutális elnyomás és az etnikai tisztogatás következményeként beinduló folyamatokat a koszovói albán és a koszovói szerb populáció körében.

Utolsó felvonás

Augusztusban a szerb erők már Dečan és Dakovica járások falvait tisztították meg az UÇK-tól, ahol a szakadárok főbb erői összpontosultak és bizonyos települések (Glodane, Lapusnic, Likovac) visszaszerzéséért komoly tűzharcok bontakoztak ki. Ennek ellenére erős UÇK egységek maradtak az Orahovac – Malisevo - Suva-Reka háromszögben, tehát a szakadárok felszámolása nem volt teljes körű.⁸² Az UÇK megértette annak jelentőségét, hogy a politika szintjén is meg kell jelenítenie az érdekeit és tárgyalásokba kell bocsátkoznia a szerbekkel. Ezt már az egyre erősebb nemzetközi nyomás is éreztette mindkét féllel, hogy hamarosan elfogy a türelem. Ezt az ENSZ BT 1998. szeptember 23-án kiadott 1199. sz. határozatában adta a szerb és a koszovói albán politikusok tudomására. Másnap a NATO is felszólította Miloševićet a katonai műveletek leállítására. Ezt az UÇK egyből a saját előnyére fordította; ahonnan visszavonták a szerb erőket, oda visszaszivárogtak, ahol passzívak voltak a szerbek állásai, ott pedig támadásokat indítottak a koszovói szakadárok.

Októberben a nemzetközi nyomás egyre jobban nehezedett a koszovói politikusokra és Milošević is érezte, hogy a határokat feszegeti. Ismét Koszovóba érkezett a tárgyalások közvetítésére Richard Holbrooke. Október 8-án az UÇK bejelentette, hogy felfüggeszti a harcokat és elfogadja a BT 1199. sz. határozatának főbb feltételeit, azaz nem kezd katonai műveletekbe és hajlandó tárgyalóasztalhoz ülni a szerbekkel. Pár napra rá Milošević is elfogadja ugyanezeket a feltételeket, ami a szerb csapatok tartományból való kivonását is magában foglalta. Október 13-án Milošević és Holbrooke között létrejövő megállapodás egy szóbeli egyezmény valójában, aminek tartalmát még aznap határozat formájában fogad el a szerb kormány. A dolgozat terjedelme miatt itt csak azokat a pontokat emelném ki, amik rámutatnak arra, milyen vezérelvek mentén képzelte el a nemzetközi politikai közösség a koszovói válság rendezését.⁸³

1. az erőszak beszüntetése,

⁸²Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 112-115. o.

⁸³Juhász József - Magyar István - Tóth Péter – Valki László: *Koszovó – egy válság anatómiája*, Osiris, Budapest, 2000, 146-150. o.

2. a válság megoldásakor Jugoszláv Szövetségi Köztársaság területi integritásának és annak nemzetközileg elismert határainak tiszteletben tartása,
3. Koszovó önrendelkezési státusának rendezése,
4. szerb fegyveres erők kivonása a tartományból,
5. EBESZ KVM (*Kosovo Verification Mission*)⁸⁴ Koszovóba telepítése,
6. parlamenti választások megtartása kilenc hónapon belül.

Fenti pontok közül az UÇK kettővel alapállásból nem értett egyet. Mivel a tűzszünetet már a Milošević-Holbrooke paktum előtt elrendelte, ezért saját értelmezése szerint ez rá nem vonatkozott. A legfontosabb mégis az volt, hogy szervezete azért jött létre, hogy kivívja Koszovó Szerbiától való függetlenségét. Elképzelhetetlen volt Jugoszlávia határainak tiszteletben tartásával megoldania fennálló helyzetet az UÇK szempontjából. Alapot az egyezmény megszegésére az adott, hogy a már a nevében árulkodó egyezmény a szerbek és Holbrooke között jött létre, így a szervezetet nem kötelezte. Milošević két tűz közé került; ha kivonja a fegyveres erőket a tartományból, az UÇK visszavonul azokba, ha viszont beveti az erőket, a NATO légitámadásait kockáztatja Szerbia ellen.

1998-99 fordulójára egyértelművé vált, hogy a megállapodás több ponton is sérült. Tűzszünetnek már nyoma sem volt, a szerb fegyveresek nem hagyták el Koszovót. A rendezésre irányuló terveket hol a szerb, hol a koszovói albán fél gáncsolta el. A szembenálló felek között 1999 januárjában fogolycserére is sor került,⁸⁵ ezzel az UÇK kezdett kilépni abból a skatulyából, amiben 1998 nyaráig volt; habár nacionalista érzelmű szakadárok vezette gerillahadsereg volt, megindult a professzionálódás irányába.

Az 1999. január 15-én račaki mészárlásként ismertté vált eset nagyban befolyásolta a nemzetközi közösség későbbi döntéseit. Február 6-án a franciaországi Rambouillet-be invitálják a szerbeket és a koszovói politikusokat, közöttük már az UÇK politikai képviselőivel. Az szakadárok felső vezetésében vita bontakozott ki arról, hogy egyáltalán van-e értelme képviseltetni magát a konferencián. Hashim Thaçi végül meggyőzte a vezérkart.

Az UÇK ragaszkodott ahhoz, hogy az előirányozott három éves nemzetközi protektorátus lejártá után referendum döntsön Koszovó státusáról. De nem ez volt az egyetlen ok, ami miatt nem sikerült még február végén sem megállapodni; a szerbek eleinte nem voltak hajlandóak

⁸⁴ Koszovói Ellenőrző Misszió

⁸⁵ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 140. o.

tárgyalóasztalhoz ülni az albán féllel. Ez alatt Koszovóban az UÇK tovább terjeszkedett, Szerbia pedig már készült a NATO elleni légicsapásokra.

1999 márciusára a nem sokkal korábban kiépült kačaniki utánpótlási vonalak veszélyben voltak. Nem kevésbé forgott kockán a tárgyalások végkimenetele ezekben a hetekben. Az UÇK delegációja arra érkezett haza, hogy a parancsnoki szervezet személyében komoly változások történtek. Adem Demaçi és az új vezetés homlokegyenest ellenkező véleményre helyezkedett a rendezés kapcsán; a fegyveres ellenállás folytatását célozta meg, míg Hasim Thaçi komoly engedmények árán sem jutott kompromisszumra a szerbekkel. Az UÇK-t a szakadás veszélye fenyegette, ami végül Demaçi kilépésével, Thaçi megerősödésével járt.⁸⁶

Február végére körvonalazódott a koszovói albán politikusok állásfoglalása; Rugova és a mérsékelték már jelezték, hogy készek a megállapodás aláírására, az UÇK politikai vezetése azonban habozott. A fő pont, amit Thaçi-ék kifogásoltak, az volt, hogy az UÇK lefegyverzését hamarabb helyezte kilátásba, mint a szerb csapatkivonásokat. Ennek ellenére végül március 8-án bejelentették, készek a megállapodásra, amit 10 nappal később írt alá az albán delegáció. A szerbek végül meghiúsítják a válság utolsó tárgyalásos lehetőségét, aminek következményeként a NATO március 24-én, az esti órákban kezdi meg a Szerbia elleni légitámadás sorozatot.⁸⁷

A légicsapások alatt a szerbek fokozatosan foglalták vissza északi és keleti irányból haladva az UÇK által megszerzett területeket, ami az albánok elűzését és a módszeres etnikai tisztogatást jelentettek. A szakadárok ez alatt viszont erősödtek politikai és katonai értelemben egyaránt. A szerbek és a mérsékelt albánok közötti incidensek miatt a lakosság körében egyre inkább a Thaçi vezette UÇK vált az egyetlen politikai perspektívává. A katonai fölény megszerzéséhez (lásd: 1. ábra, 2. ábra, Függelék) Albánia és az Egyesült Államok is segítséget nyújtott; Észak-Albániában több kiképzőtábor működött, ahonnan már nagyobb csoportokban próbálták átlépni a határt, az Egyesült Államokból pedig közel 100 albán

⁸⁶ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 152-154.o.

⁸⁷ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 155-160. o.

származású polgár indult ezekbe a kiképzőtáborokba,⁸⁸ hogy utána ők is harcolhassanak „szabad Koszovóért”. Április 2-án Thaçi kormányt alakított.⁸⁹

A NATO csapásai májusban komoly veszteségeket okoztak a szerb félnek. Május végétől Belgrád nyilatkozataiban hajlandóságot mutatott a tárgyalások megkezdésére. A nyugati hatalmak értésére adták, hogy arra már csak akkor kerülhet sor, ha feltételek nélkül fogadja el a békét. Az ENSZ BT 1244. sz. határozatának meghozatalára is ekkor került sor. Ez a szerb fél teljes csapatkivonását rendelte el, amit június 10-én kezdett meg Belgrád. Az UÇK újabb hatalomátvételét megghiúsították a hamarabb érkező NATO csapatok, akik így megakadályozták előbbi dicsőséges bevonulását. Most az UÇK-n volt a sor a szerbek elűzésében, amit a KFOR⁹⁰ egységei többször is megakadályoztak. A szerbek ellen irányuló nagyobb és szervezettebb büntetőakciók politikai nyomásra (egy időre) leálltak.

A KFOR parancsnoka június 16-án bejelenti, hogy az UÇK lefegyverzéséről szóló egyezmény napokon belül megkötetik. Erre 1999. június 21-én került sor. Az UÇK a KFOR erőkkkel együttműködve, de nem fennakadások nélkül hajtotta végre a követeléseket; mivel az UÇK nem mondott le egy, a jövőben létrehozandó koszovói hadsereg létezéséről. Szeptember 19-ét határozták meg a 90 napos határidő végét a fegyverek beszolgáltatására.⁹¹ Még szeptember elején megállapodást kötött Thaçi és a KFOR parancsnoka, hogy az UÇK a későbbiek során Koszovói Védelmi Hadtest (KPC) néven átalakulhat, viszont ennek pontos feltételeiben nem állapodtak meg. A kompromisszum eredményeként 5000 főben határozták meg az átalakult szervezet létszámát, valamint korlátozták a fegyverek számát is. Ugyanakkor a fegyverzet teljes átadására nem került sor; csak az elavult típusokat átadták át valójában.⁹² Be kell látni, hogy az Egyesült Államok bábáskodása nélkül aligha valósulhatott volna meg a szervezet ilyen mérvű átalakítása és hatalmának átmentése.

⁸⁸ Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 166-167.o.

⁸⁹ *War in the Balkans. Consequences of the Kosovo Conflict and future options for Kosovo and the region.* Balkans Report No. 61. 1999. április 19. 15. o. Letöltés: 2014. október 10. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%207.pdf>

⁹⁰ Kosovo Force – a NATO nemzetközi békefenntartó erői

⁹¹ A 8500 lőfegyver között kb. 7000 karabély (közötte 3000 automata-, 2000 félautomata), 700 gépfegyver, 200 ágyú, 300 tankelhárító fegyver, kevesebb, mint 20 légvédelmi eszköz, 27 000 gránát volt. In: Anna Khakeen – Nikolas Florquin: *Kosovo and the Gun: A Baseline Assessment of Small Arms and Light Weapons in Kosovo*, 2003. június, Small Arms Survey, Special Report, 14. o. Letöltés: 2014. október 29. <http://www.seesac.org/sasp2/english/publications/general/kosovo.pdf>

⁹² Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000, 186-188.o., 190-192.o.

A Koszovói Felszabadítási Hadsereg leszerelése után olyan reményeket fűztek hozzá; a szerb államigazgatás megszűnésével erői tölthetik be azt a vákuumot, amit az maga után hagy,⁹³ a politikai és fegyveres erők szempontjából is. Ezt arra alapozták, hogy a lakosság körében igen nagy népszerűségnek örvendett a szakadárak fegyveres ellenállása. Ennek oka abban keresendő, hogy míg mérsékeltebb politikai vezetőik kudarcot vallottak a katasztrófa megakadályozásában, addig az UÇK fegyveresei életüket kockáztatva álltak ellen a szerb megszállóknak. Habár az UÇK kötelékeiben már nem a klán vezetők kötelékei domináltak, ami az albánoknál ősi társadalmi tradíció. A hirtelen megerősödő szervezet ugyan nem vette figyelembe az emberi jogokat, nagy várakozásokkal tekintenek rá. Olyan kihívások vártak rá, mint annak megakadályozása, hogy egy katonai diktatúra épüljön ki Koszovóban, ami biztosan nem hagyná ki a *vendetta* hagyományát a kollaboráns albánok és a szerbek ellen irányítani.⁹⁴

A demilitarizálásról szóló egyezmény aláírását követően az UÇK alapvetően négy részre szakadt. Nagy számban csatlakoztak a KPC és a KPS⁹⁵ kötelékeibe, valamint a Hashim Thaçi nevével fémjelzett PPDK-ba,⁹⁶ ami a 2000-es közepére már igen nagy támogatottsággal rendelkezett (lásd: 3. ábra, Függelék). Észak-Koszovóban viszont megjelent az ún. UÇPMB,⁹⁷ akik tovább folytatták a szerb hatóságok és a kollaboráns albánok likvidálását.⁹⁸

Hasim Thaçi akkor is - és napjainkban is - úgy vélekedett, hogy Koszovónak hadseregére van szüksége, ami megvédheti a nagy nehézségek és veszteségek árán kiharcolt területi autonómiát és függetlenséget. A miniszterelnök 2019-ig tartja megvalósítandónak az új koszovói hadsereg felállítását, hogy az átvehesse a KFOR feladatkörét.⁹⁹ Habár a Thaçi-kormány hagyományosan jó kapcsolatokat ápol Washingtonnal – különben nem is jöhetett volna létre politikai hatalmának és az UÇK átmentése -, jelzésértékű lehet ennek a dátumnak a meghatározása abból a szempontból, hogy ha partnerként is tekint a NATO erőkre Pristina, mégis előrejelzi, hogy hamarosan egyedül szeretné kormányozni Koszovót, saját hadsereggel.

⁹³ *Kosovo: Let's learn from Bosnia-Models and methods of International Administration*, ICG Balkans Report No.66. 1999. május 17. Letöltés: 2014. október 10.
<http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%208.pdf>

⁹⁴ U. o.

⁹⁵ Kosovo Police Service

⁹⁶ Party of Democratic Progress of Kosovo (PPDK) – az UÇK által létrehozott párt, később átalakul PDK-vá (Partia Demokratike e Kosovës)

⁹⁷ Ushtria Çlirimtare e Preshevës, Medvegjës dhe Bujanocit -UÇPMB

⁹⁸ *What happened tot he KLA?* IG Balkans Report No. 88., 2000. március 3. 8. o. Letöltés: 2014. október 24.
<http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%2019.pdf>

⁹⁹ *Kosovo struggles create an army*, Stratfor anylisis, 2014. május 12. Letöltés: 2014. augusztus 2.
<http://www.stratfor.com/analysis/kosovo-struggles-create-army#axzz37XEbjc4a>

Thaçi igénye érthető, ha csak arra gondolunk, hogy a katona beszél belőle, aki egy fiatal államának vezetőjeként szeretne garanciákat biztosítani azon a Nyugat-Balkánon, ahol a szomszédos államok mind saját hadsereggel rendelkeznek.

Az UÇK szerepe Koszovó 2008. február 17-én deklarált függetlenségében vitathatatlan. Fontos viszont, hogy politikai hatalmának megerősítése és volt tagságának a helyi, különböző fegyveres szervezetekben való működése nem képes egymagában stabilizálni Koszovót. Ez azonban már egy másik történet.

Konklúziók

A Koszovói Felszabadítási Hadsereg megalakulását követően egy hosszú tanulási folyamat eredményeként tudott megerősödni. Ebben a folyamatban az eleinte szervezetlen és fegyelmezetlen alakulatokkal nehezen érvényesülő UÇK lassan tudott csak eredményeket elérni. Ahogyan fokozódott a szervezettsége, kiépült a parancsnoki struktúrája, úgy tudott hosszabb távon is sikereket elérni. De ehhez előbb tapasztalatokat kellett szereznie, amihez a szervezett és egységes reguláris, túlerővel és modern fegyverzettel rendelkező szerb erőkkal vívott, gyakran több napos összecsapásai árán jutott hozzá. Az UÇK fennállásának és koszovói válságban játszott szerepének tanulságai:

- a koszovói válság egy komplex, hosszú folyamatként értelmezhető, amiben a fegyveres szakadár és szerb ellenes mozgalmak gyökerei már a XX. század elején megjelennek,
- a földrajzilag is elszórt fegyveres sejtek részleges és hosszú folyamat eredményeként létrejövő és bizonytalan egysége és UÇK megalakulásának tisztázatlan körülményei azt a feltevést erősítik, hogy nem egy központi helyről/ szervből nőtt ki, hanem fúziók eredményeként (LPK, LKÇK),
- a hosszabb ideig tartó politikától való elzárkózás után a politikai szárny megalakulásával több lehetőség nyílt meg a szervezet előtt; nemzetközi közösséggel való kapcsolat kialakítás lehetősége, kapcsolattartás a koszovói albán diaszpórával
 - nemzetközi szintű legitimitását az Egyesült Államok segítségével éri el,
- az Egyesült Államok hathatós segítségével ment végbe az UÇK leszerelése, majd átalakítása Koszovói Védelmi Hadtestté

Irodalomjegyzék

Again, the Visible Hand, Slobodan Milosevic's Manipulation of the Kosovo Dispute, ICG Yugoslavia Report No. 2. 1998. május 6. Letöltés: 2014. október 8.
<http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%202.pdf>

Babuna, Aydin: *The Albanians of Kosovo and Macedonia: Ethnic identity superseding religion*, Nationalities Papers, Vol.28. No1. 2000, Letöltés: 2014. október 22.
<http://www.freewebs.com/ovsiste/ALBANIAN%20IDENTITY.pdf>

Batakovic, T. Dusan: *Kosovo and Metohija: Serbia's Troublesome Province*, Balcanica XXXIX. Institute for Balkan Studies, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrad, 2008, 243-246. o. Letöltés: 2014. október 22. <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-7653/2008/0350-76530839243B.pdf>

Borsányi András: *A Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) rejtélye*, BONA-L Bt., Budapest, 2000

Intermediate sovereignty as a basis for resolving the Kosovo Crisis, ICG Balkans Report No.46. 1998. november 9. Letöltés: 2014. október 10.
<http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo.pdf>

Juhász Adrienn Lilla: *Az etnicitás szigetei: a megélhetési és reaktív etnicitások, háztáji társadalmak és kisebbségi etnopolitikák Koszovóban*, Letöltés: 2014. október 24.
<http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2008/ProMino08-3-03-Juhasz.pdf>

Kovács József – Rózsa Tibor: *A Magyar Honvédség közreműködése Koszovó válságkezelésében 1999-2011*, Zrínyi, 2012

Koktsidis, Pavlos-Ioannis, Ten Dam Caspar: *A success story? Analysing Albanian ethno-nationalist extremism in the Balkans*, East European Quarterly, XLII, No.2 2008 június
Letöltés: 2014. október 24.
<https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/20589/EEQPavlosCasparJune2008.pdf?sequence=1>

Kosovo: Let's Learn from Bosnia Models and Methods of International Administration. ICG Balkans Report No.66, 1999. május 17.
<http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%208.pdf>

Kosovo: The Challenge of transition, ICG Europe Report No.170, 2006. február 17. Letöltés: 2014. október 14.

http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/170_kosovo_the_challenge_of_transition.pdf

Kosovo: The road to peace. Critical implementation issues and a „Who's Who” of key player, ICG Balkans Report No.59, 1999. március 12. Letöltés: 2014. október 10. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%205.pdf>

Kosovo Spring, ICG Report 1998. március 20. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%201.pdf>

Kosovo's First Month, Policy Briefing, Europe Briefing, 2008. március 18. Letöltés: 2014. október 12. http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/b47_kosovo_first_month.pdf

Kosovo's Long Hot Summer: Briefing on military, humanitarian and political developments in Kosovo, ICG Balkans Report No.41, 1998. szeptember 2. Letöltés: 2014. október 8. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%203.pdf>

Kosovó CIMIC kézikönyve, Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Kiadványa, 2007

Németh András, Tóth László: *Halálos tavasz a Balkánon*, Korona Kiadó, Budapest, 1999

Porkoláb Imre: *Aszimmetrikus hadviselés: Ortodox és Gerilla hadikultúrák összecsapásai*, Hadtudomány, 2005/4, Letöltés: 2014. október 28. <http://www.zmne.hu/dokisk/hadtud/Porkolab.pdf>

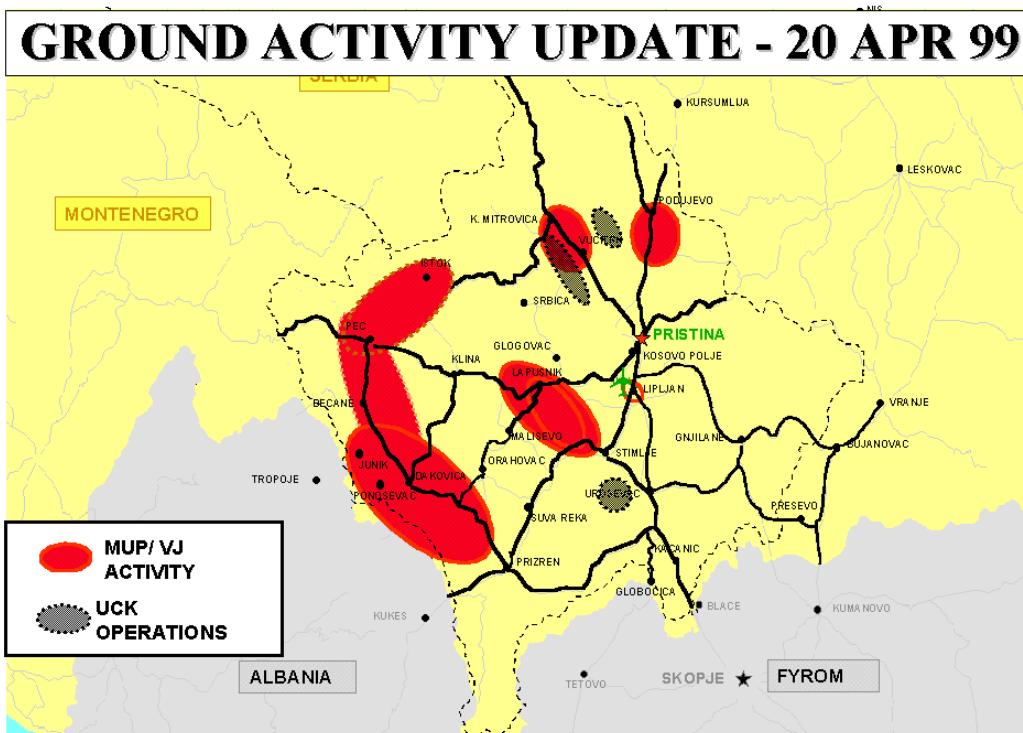
Religion in Kosovo, ICG Balkans Report No.105, 2001. január 31. Letöltés: 2014. október 14. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%2026.pdf>

The New Kosovo Protectorate, ICG Balkans Report No.69, 1999. június 20. Letöltés: 2014. október 10. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%209.pdf>

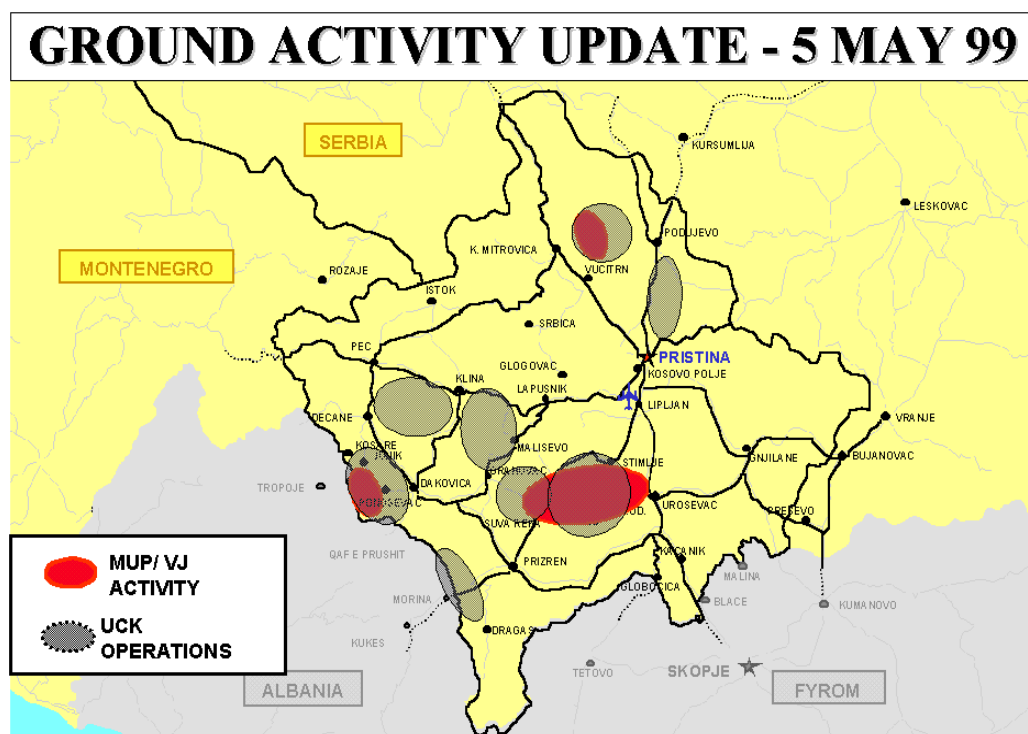
War in the Balkans: Consequences of the Kosovo Conflict and Future Options for Kosovo and the Region, ICG Balkans Report No.61, 1999. április 19. Letöltés: 2014. október 10. <http://www.crisisgroup.org/~media/files/europe/kosovo%207.pdf>

What happened to the KLA? ICG Balkans Report No.88, 2000. március 3. Letöltés: 2014. október 24. <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2008/ProMino08-3-03-Juhasz.pdf>

Függelék

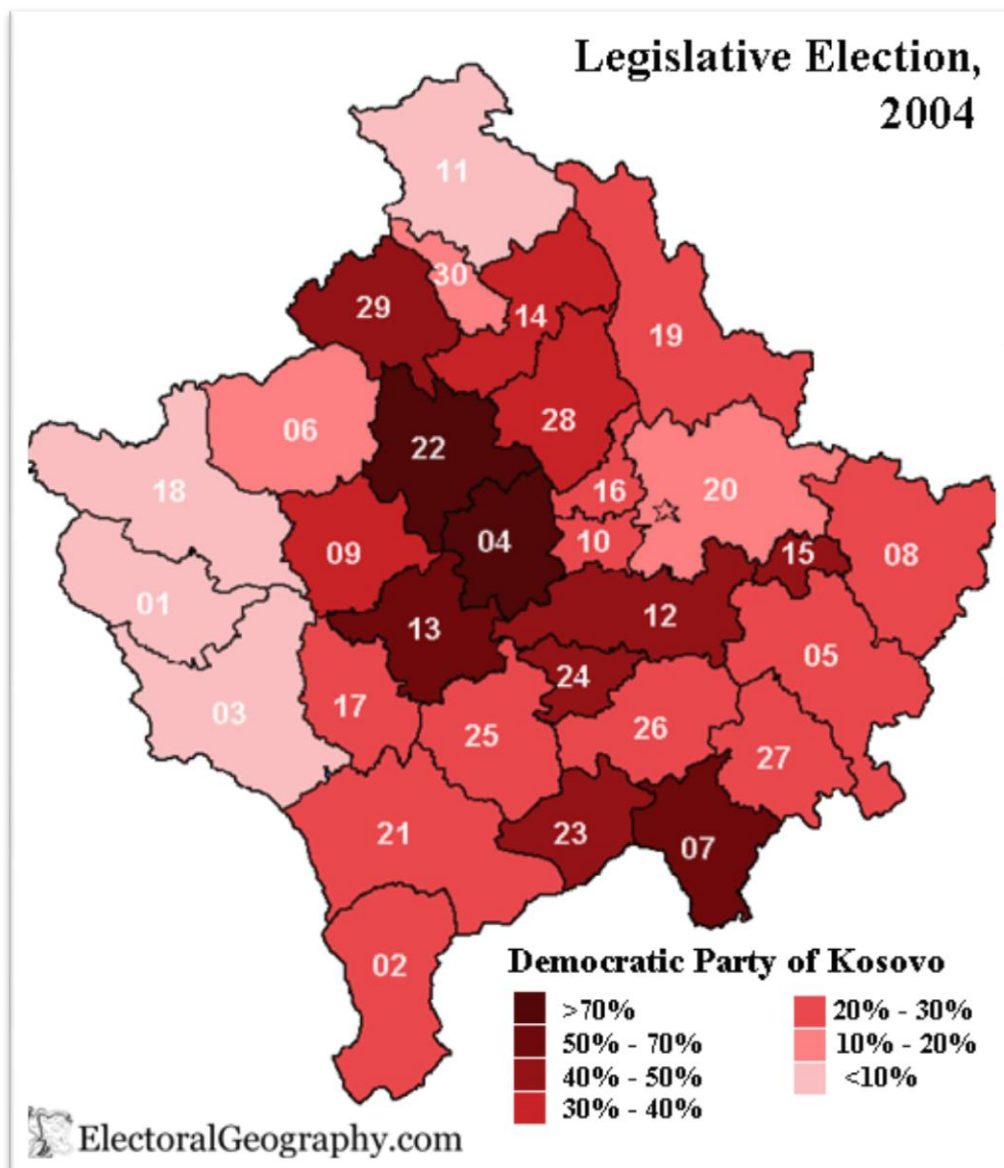
1. ábra: Szerb (piros) és UÇK csapatmozgások (szürke) 1999. április 20.¹⁰⁰

2. ábra: Szerb (piros) és UÇK csapatmozgások (szürke) 1999. május 5.¹⁰¹

¹⁰⁰Forrás: <http://www.nato.int/pictures/1999/990506/b990506k.gif> Letöltés: 2014. október 24.

¹⁰¹Forrás: <http://www.nato.int/pictures/1999/990506/b990506l.gif> Letöltés: 2014. október 24.

3.ábra: A Koszovói Demokratikus Párt (PDK) támogatottsága a 2004-es parlamenti választások eredményeivel¹⁰²

¹⁰² Forrás: <http://www.electoralgeography.com/new/en/countries/k/kosovo/kosovo-part-of-serbia-legislative-election-2004.html> Letöltés: 2014. október 25.

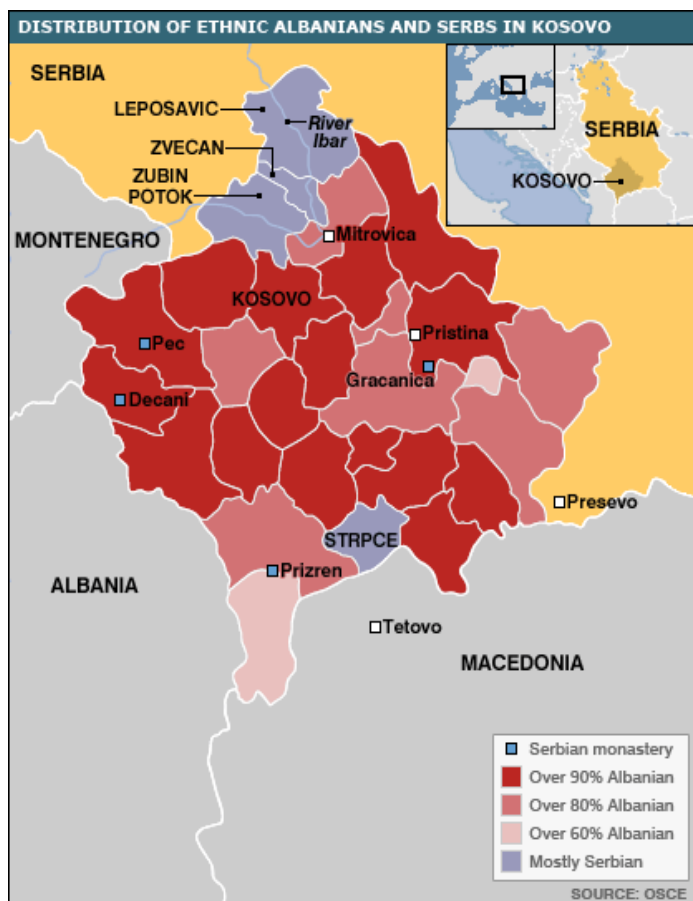
3. ábra: Koszovó főbb városok, a drenicai régió és a fő kiképzőtáborok¹⁰³

¹⁰³ Forrás: <http://www.heritage.org/research/reports/1999/05/the-kosovo-liberation-army-and-the-future-of-kosovo> Letöltés: 2014. október 30.

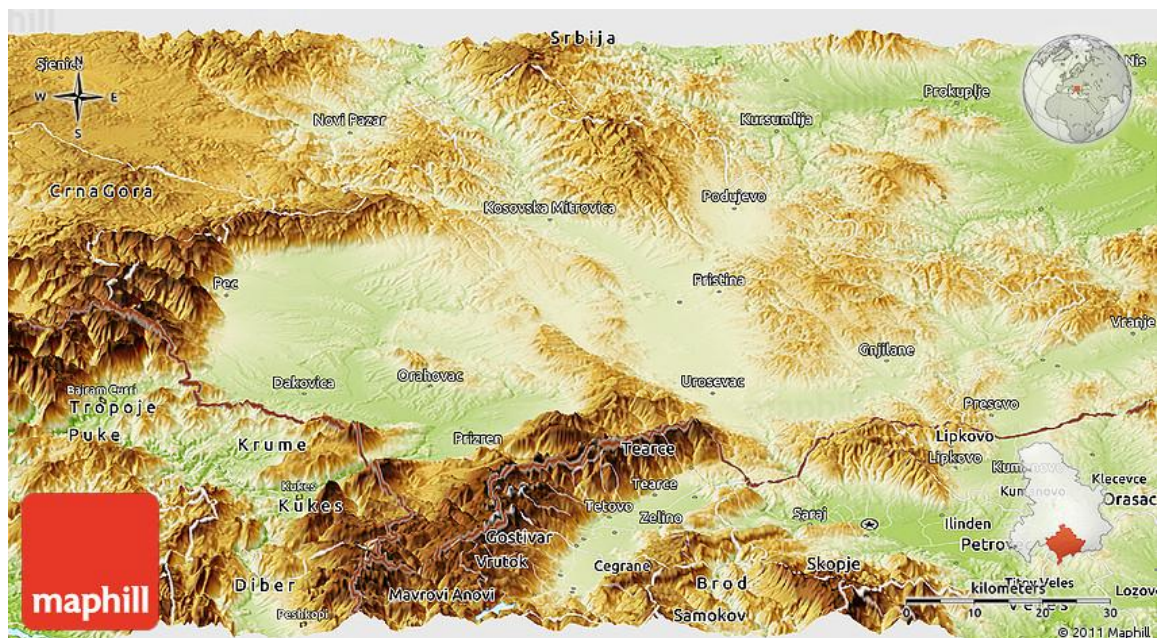
[illegible]

4. ábra: Koszovó ortodox templomai és kolostorai¹⁰⁴

¹⁰⁴Forrás: <http://kosovo.lt/tag/milosevic/> Letöltés: 2014.

5. ábra: Koszovó etnikai megoszlása (2008)¹⁰⁵

6. ábra: Koszovó domborzata¹⁰⁶

¹⁰⁵ Forrás: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7249034.stm#upup> Letöltés: 2014. október 26.

¹⁰⁶ Forrás: <http://www.maphill.com/serbia-and-montenegro/kosovo/panoramic-maps/physical-map/> Letöltés: 2014. szeptember